Japansk svarttall

Pinus thunbergii

I korthet

- *Pinus thunbergii* – tallväxter (Pinaceae).
- Hemma längs kusterna i Japan och Sydkorea.
- Vintergrönt barrträd med parvisa, styva, mörkgröna barr på 7–12 cm och mörk, grov bark.
- På våren skjuter de nya skotten upp som ljusa, upprätta ”ljus”.
- Ute året runt i full sol; på vintern skyddas skålen mot hård frost, och trädet ska stå ljust.
- Tål torka, blåst och salt och behöver ett mycket väldränerat odlingsmedium.
- Fröna blötläggs och får 4–8 veckor i kylskåp; gror efter 3–10 veckor.

Det här kan du se fram emot

Med fröna av japansk svarttall har du grunden till en klassisk, vinterhärdig bonsai som du själv formar från den första groddplantan. Efter en kort kall period i kylskåpet brukar de första groddplantorna visa sig efter 3–10 veckor. De första åren låter du den unga tallen växa fritt så att stammen blir kraftig – det är stammen som senare ger bonsain dess uttryck. Med åren börjar den grova, mörka barken visa sig.

Många förknippar bonsai med ett färdigt litet träd från butiken. Med frön börjar du ett steg tidigare – och det ger dig något som ett köpt träd aldrig kan: Du bestämmer själv formen från den allra första groddplantan, och du kan odla arter som sällan eller aldrig säljs som färdiga bonsai. Det kräver tålamod, för det tar några år innan fröplantan har blivit ett riktigt bonsaiträd. I gengäld är trädet ditt eget från början till slut. Här nedan hittar du det du behöver veta för att komma bra igång med just den här arten.

Introduktion

Japansk svarttall (*Pinus thunbergii*) är ett vintergrönt barrträd i familjen tallväxter. Den växer vilt längs kusterna i Japan – utom på den nordligaste ön, Hokkaido – och i Sydkorea, ofta på klippor och i sand nära havet. Den tål salt havsvind, blåst och torka och används därför som vindskydd längs kusterna; i Japan är den också en självklar del av parker och trädgårdar. Barren sitter parvis, är styva, mörkgröna och 7–12 cm långa, och på våren skjuter de nya skotten upp som ljusa, upprätta ”ljus”. Barken är mörkgrå och spricker med åldern upp i grova plattor. I Japan hör svarttallen till de mest uppskattade bonsaiarterna. Den kan formas i nästan alla stilar – bara kvaststilen passar inte – och den grova barken får även ett ungt träd att se gammalt ut.

Förökning

Fröna behöver ingen frost, men en kort kall period gör att de gror jämnare. Lägg dem i ljummet vatten i 24 timmar, blanda dem med lätt fuktig sand i en sluten påse och ställ påsen i kylskåpet vid cirka 2–5 °C i 4–8 veckor – inte i frysen. Så sedan fröna cirka 1 cm djupt i fuktig såjord eller kokossåmull och håll dem jämnt fuktiga vid cirka 15–20 °C. Groningen sker normalt efter 3–10 veckor. Groddplantor av tall är känsliga för svampangrepp: Ge dem ljus och luft och vattna inte för mycket. När de har fått sina första riktiga barr skolas de om till egna krukor med pikeringsjord.

Säkerhet: Frön, näringsämnen och odlingsmedier är inte avsedda att ätas – varken av människor eller djur. Vissa arter är giftiga, så förvara dem oåtkomligt för barn och djur.

Placering och ljus

Japansk svarttall ska stå ljust till soligt – helst i full sol året runt. I skugga blir barren långa och skotten svaga. Groddplantor som har såtts inomhus vänjs gradvis vid att stå ute och flyttas ut först när det inte längre finns risk för nattfrost.

Vattning och näringsämnen

Svarttallen tål bättre att stå lite torrt än blött: Vattna ordentligt, men först när odlingsmediet nästan har torkat i ytan. Stående vatten skadar rötterna. Varma sommardagar kan det ändå behövas vattning varje dag. Från april till september ges flytande bonsainäring var tredje vecka.

Odlingsmedium

Odlingsmediet ska vara mycket väldränerat, gärna stenigt och sandigt. Färdig bonsaijord är en bra grund – till tall gärna blandad med extra kvartssand. Till unga plantor passar pikeringsjord med kvartssand. Unga plantor planteras om vart annat till vart tredje år på våren, innan knopparna slår ut, äldre träd mer sällan. Ta inte bort all gammal jord vid omplanteringen: Tallens rötter lever tillsammans med svampar (mykorrhiza), som trädet har nytta av.

Beskärning

Låt unga tallar växa fritt de första åren så att stammen blir kraftig. Senare formas trädet genom att styra de nya skotten: På våren nyps för långa skott av, och de nya ”ljusen” på de svagare grenarna kortas med ungefär en tredjedel. Ungefär vartannat år skärs grenspetsarna tillbaka något. Tidigt på hösten kan du ta bort gamla barr och överflödiga grenar så att ljuset når in i kronan.

Övervintring

Japansk svarttall är härdig och ska stå ute hela vintern – den behöver både kyla och ljus. Lätt frost skadar inte. I en skål är rötterna dock mycket mer utsatta än i marken, och när odlingsmediet fryser hårt kan skålen spricka. Skydda därför skålen i god tid när det väntas flera dygn med frost eller nattfrost under ca -5 °C: Gräv ner skålen i trädgården så att bara stam och krona är ovanför jord, och täck jorden med löv – eller ställ skålen i torr sand i en frigolitlåda. Som vintergrönt träd ska tallen stå ljust även på vintern; måste den in en period, så i ett kallt, ljust utrymme, t.ex. ett ouppvärmt växthus eller ett förråd med fönster. Groddplantor ska under sin första vinter alltid stå frostfritt och ljust, t.ex. i ett ouppvärmt rum vid 0–5 °C. Vintergröna träd avdunstar vatten även på vintern: Vattna under frostfria dagar så att odlingsmediet aldrig torkar ut helt, och ge ingen näring. Skydda trädet mot uttorkande vind och stark vintersol medan rötterna är frusna.

Viktiga odlingstips

Det mesta som går fel vid sådd beror på för mycket vatten eller för lite ljus. Jag rekommenderar ett lätt, näringsfattigt såmedium som såjord eller kokossåmull, så att de fina rötterna inte ruttnar. När groddplantorna ska skolas om ger pikeringsjord med kvartssand god dränering och ett stabilt rotsystem. Senare, när trädet ska formas som bonsai, är min färdigblandade bonsaijord en bra grund. Ha tålamod: Frön från samma påse gror inte alltid samtidigt, så låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp.